

‘Monitor Sociale Veiligheid’

Wetenschappelijke verantwoording van de
Monitor Sociale Veiligheid (MSV)
behorend bij de SCOL

‘Monitor Sociale Veiligheid’

Wetenschappelijke verantwoording van de Monitor Sociale Veiligheid behorend bij de SCOL

Datum: 5 november 2018
Afdeling: Onderzoek, Innovatie & Advies
Auteurs: Heleen van der Stege
Marjon ten Heggeler
Ellen Lacor
Lilian Mouissie
Froukje Joosten

Inhoud

1. Monitor Sociale Veiligheid (MSV) en de SCOL	5
1.1 Monitor Sociale Veiligheid: drie schalen	6
2. Schaal Sociale Veiligheidsbeleving en Welbevinden	9
2.1 Achtergrond Sociale veiligheidsbeleving (schaal 1)	9
2.2 Achtergrond Welbevinden (schaal 2)	13
2.3 Onderzoek naar de Psychometrische kenmerken van schaal 1 en 2	16
2.4 Test-hertestbetrouwbaarheid van schaal 1 en 2 van de MSV	17
2.5 Valideringsonderzoek van schaal 1 en 2 met de SDQ	18
2.6 Interne consistentie van schaal 1 en 2 van de MSV	19
2.7 Normeringsonderzoek van schaal 1 en 2	20
2.8 Normering van schaal 1 en 2	26
3. Schaal aantasting sociale en fysieke veiligheid	27
3.1 Achtergrond Aantasting sociale en fysieke veiligheid (Schaal 3)	27
3.2 Inhoudsvaliditeit beoordeeld door experts	28
3.3 Onderzoek naar psychometrische kenmerken schaal 3	32
3.4 Interne consistentie van schaal 3	36
3.5 Test-hertestbetrouwbaarheid schaal 3	38
3.6 Normeringsonderzoek van schaal 3	39
3.7 Normering schaal 3	41
4. Conclusie	45
Referenties	46
Bijlage A: De SCOL en de Monitor Sociale Veiligheid	50

1. Monitor Sociale Veiligheid (MSV) en de SCOL

In de Memorie van Toelichting op de Wet (Tweede Kamer, 2015), die scholen verplicht om zorg te dragen voor de sociale veiligheid op school, staan de volgende eisen vermeld m.b.t. het instrument waarmee scholen monitoren:

- Eis voor validiteit
- Het monitoren op drie onderwerpen:
 1. Hoe ervaren leerlingen de sociale en fysieke veiligheid op school.
 2. Hoe is het gesteld met het welbevinden van leerlingen op school.
 3. Hebben leerlingen te maken met aantasting van de sociale en fysieke veiligheid (zoals door pesten (inclusief pesten via social media), geweld, discriminatie e.d.)
- Eis voor betrouwbaarheid
- Gebruik van een gestandaardiseerd instrument
- Afname tenminste eens per schooljaar onder een representatief deel van de leerlingen.

Wetgeving Monitoren van sociale veiligheid

De Monitor Sociale Veiligheid (MSV) is ontwikkeld om de sociale veiligheid van leerlingen te monitoren. De MSV is verbonden aan de leerlinglijst van de Sociale Competentie Observatielijst (SCOL) (Joosten, 2007; Joosten e.a., 2007; 2018). De SCOL meet de sociale competentie van leerlingen. De resultaten van de SCOL bieden aanknopingspunten om gericht aan de slag te gaan met onderwijs in sociale competentie. Naast aandacht voor het bevorderen van sociale competentie is in de maatschappij de behoefte toegenomen om pesten structureel tegen te gaan, mede onder invloed van een aantal pestincidenten met tragische afloop. Ook de Nederlandse regering vindt dat alle kinderen recht hebben op een onbezorgde schooltijd, die in het teken staat van ontwikkelen, ontdekken en leren. Kinderen moeten veilig zijn op school, zodat ze in staat zijn om te leren en zich te ontwikkelen (Tweede Kamer der Staten Generaal, 2015). Om dit te waarborgen is op 1 augustus 2015 de wet Veiligheid op school in werking getreden. Deze wet houdt in dat de school gedurende de schooldag zorgt voor de sociale, fysieke en psychische veiligheid van de leerlingen in en om de school.

Door structureel en planmatig aandacht te hebben voor de sociale veiligheid op school, wordt bereikt dat minder kinderen gepest worden en – positiever – dat leerlingen zich prettig voelen op school. Dat komt ook de leerprestaties ten goede. Het doel is dat de school een plek is en blijft waar ouders hun kinderen met een gerust hart naartoe kunnen sturen, leraren graag werken en waar jongeren graag naartoe gaan om te werken aan hun toekomst. Goed onderwijs vereist een veilige omgeving, alle kinderen verdienen een veilige school.

De wet sociale veiligheid richt zich in de school op drie niveaus:

1. het voeren van een sociaal veiligheidsbeleid, waarbij het gaat om sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen;
2. het beleggen van de taken: coördineren van het beleid in het kader van het tegengaan van pesten en fungeren als aanspreekpunt in het kader van pesten bij een persoon;

3. de monitoring van de sociale veiligheid van leerlingen, zodanig dat het een actueel en representatief beeld geeft. Hieronder valt ook het welbevinden van leerlingen.

Monitoring van de veiligheidsbeleving van leerlingen is essentieel bij de beoordeling van het veiligheidsbeleid. Een school kan alleen beleid voeren als zij inzicht heeft in de feitelijke en ervaren veiligheid en het welbevinden van leerlingen. De (geanonimiseerde en geaggregeerde) gegevens komen ter beschikking van de Inspectie van het Onderwijs. Door wettelijke verankering komt de inspectie in positie om effectief toezicht te houden op de sociale veiligheid op scholen en, indien daar aanleiding toe is, kan zij handhavend optreden.

De wet schrijft voor dat de school de veiligheid van leerlingen jaarlijks monitort met een gestandaardiseerd instrument dat een representatief en actueel beeld geeft. Een school kan pas goed beleid ten aanzien van sociale veiligheid voeren als zij inzicht heeft in de feitelijke en ervaren veiligheid en het welbevinden van de leerlingen (Inspectie van het Onderwijs, 2017).

Om scholen hierin tegemoet te komen is de Monitor Sociale Veiligheid ontwikkeld voor SCOL-gebruikers. De MSV meet de sociale veiligheid van leerlingen aan de hand van vragen over hun gedrag, het welbevinden, de veiligheidsbeleving en de aantasting van hun sociale en fysieke veiligheid. De MSV wordt ingevuld door de leerlingen van groep 6 t/m 8. Het instrument is te gebruiken bij de LeerlingSCOL, de leerlinglijst van de SCOL (zie bijlage A).

De Monitor Sociale Veiligheid:

- wordt alleen door de leerlingen ingevuld;
- bestaat uit de schalen Sociale veiligheidsbeleving, Welbevinden en Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid;
- de schalen Welbevinden en Veiligheidsbeleving maken voor een groot deel gebruik van items uit de LeerlingSCOL, waardoor de invultijd van de vragenlijst beperkt blijft.

1.1 Monitor Sociale Veiligheid: drie schalen

In 2014 is gestart met een grootschalig hernormeringsonderzoek en doorontwikkeling van de SCOL. In het onderzoek is destijds geanticipeerd op de aankomende wetgeving op het gebied van Sociale veiligheid. Gekeken is hoe, naast het meten van de sociale competentie, ook sociale veiligheidsbeleving (schaal 1) en welbevinden (schaal 2) met de SCOL kunnen worden gemonitord.

Vanuit een inhoudelijk kader voor sociale veiligheid dat gebaseerd is op onder andere de indicatoren van de World Health Organization (WHO, 1994), werd vastgesteld dat meerdere aspecten van sociale veiligheidsbeleving en welbevinden al opgenomen zijn in de SCOL. Om een volledige dekking van de twee onderwerpen te krijgen, werden aanvullende items geformuleerd.

Voor de Aantasting van de fysieke en sociale veiligheid is een nieuwe schaal met nieuwe items samengesteld. Deze schaal is in 2018 getest.

De Monitor Sociale Veiligheid (MSV) bestaat, conform de Wet Sociale Veiligheid op school en de eisen van de Inspectie van het Onderwijs, uit drie schalen:

- Sociale veiligheidsbeleving
- Welbevinden
- Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid

Sociale veiligheidsbeleving

Bij sociale veiligheidsbeleving gaat het er om hoe leerlingen de sociale en fysieke veiligheid op school ervaren (Memorie van Toelichting). Binnen de MSV kijken we naar: grenzen kennen van jezelf en van de ander, mijn en dijn, een positief klassenklimaat en schoolklimaat, het naleven van gedragsregels, open en eerlijk gedrag. In paragraaf 2.1 leest u meer over de achtergrond en de samenstelling van de schaal Sociale veiligheidsbeleving.

Welbevinden

Hoe is het gesteld met het welbevinden van leerlingen op school (Memorie van Toelichting). Het gaat hierbij om: stemming (plezier maken), spel en vrienden maken, school (actief meedoen, betrokken zijn bij het schoolwerk en de relatie met de leerkracht. Deze aspecten komen in de MSV aan bod bij de schaal welbevinden. In paragraaf 2.2 leest u meer over de achtergrond en de samenstelling van de schaal Welbevinden.

Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid

Wordt de leerling aangetast in de sociale en/of fysieke veiligheid? Staat een leerling herhaaldelijk en langdurig bloot aan negatief gedrag verricht door één of meerdere personen. Het gaat hierbij om gepest worden, fysiek pijn gedaan worden op allerlei manieren, uitgescholden worden, buitengesloten worden, uitgelachen, bedreigd, etcetera. Online of 'in levende lijve'. Ook wordt gevraagd of de leerling zelf zorgt voor onveiligheid. De schaal Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid wordt besproken in hoofdstuk 3.

MSV - LeerlingSCOL

De MSV is gekoppeld aan de LeerlingSCOL. Dat wil zeggen dat een leerling eerst de LeerlingSCOL invult. Dat zijn 27 vragen. Een aantal van deze vragen tellen mee voor de schalen Welbevinden en Veiligheidsbeleving van de MSV.

Na het invullen van de LeerlingSCOL beantwoordt de leerling 7 vragen die horen bij de schalen Welbevinden (4 extra vragen) en Veiligheidsbeleving (3 extra vragen).

Tot slot vult de leerling 17 vragen in die horen bij de schaal Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid. Hiervan worden 15 vragen meegerekend voor de MSV.

In totaal bestaat de MSV uit 46 vragen. Hiervan zijn 22 vragen afkomstig uit de LeerlingSCOL.

2. Schaal Sociale Veiligheidsbeleving en Welbevinden

2.1 Achtergrond Sociale veiligheidsbeleving (schaal 1)

Er bestaan veel definities voor sociale veiligheid. De PO-Raad en VO-Raad beschrijven sociale veiligheid als een sfeer van harmonie en respect waarbij pesten en ander agressief gedrag niet worden getolereerd (Helvoirt & Smeets, 2014). Er is sprake van sociale veiligheid op school als je er op kunt rekenen dat je niet gepest wordt en zelf ook niet pest, dat er een positieve sfeer heerst en dat leerlingen en leraren op een positieve manier met elkaar omgaan. Leerlingen worden niet buitengesloten, ze hebben het gevoel erbij te horen, ze komen voor elkaar op en leerlingen en leraren gaan zorgvuldig om met andermans spullen (zowel die van de school als die van medeleerlingen). Sociale veiligheid betekent ook dat het vanzelfsprekend is dat leerlingen en leraren elkaars fysieke en psychische grenzen respecteren: nee mogen zeggen en er op kunnen rekenen dat de ander zich daaraan houdt.

Sociale veiligheid en sociale competentie

Om een sfeer van harmonie en respect te creëren en te onderhouden is sociaal competent gedrag nodig. Het gaat om gedrag als: stoppen zodra de leerling doorheeft dat iemand anders iets niet wil, zorgvuldig omgaan met de spullen van anderen (bijvoorbeeld een geleend potlood teruggeven in plaats van te gooien) en anderen bij de groep betrekken (bijv. Sutton, Smith & Swettenham, 1999). Er is een sterke wisselwerking tussen sociaal competent gedrag en een sociaal veilig klimaat. Enerzijds zorgt een sociaal veilige school voor een gunstig klimaat om sociale competentie te ontwikkelen. Een gevoel van verbondenheid en veiligheid helpt leerlingen aansluiting te vinden bij anderen op school (O'Brennan & Furlong, 2010). Anderzijds draagt het hebben van sociale competentie bij aan (het in stand houden van) een sociaal veilig klimaat. Dijkstra en De la Motte (2014) schrijven in het rapport *Social outcomes of education* ook over de relatie tussen sociale veiligheid en welbevinden enerzijds en sociale competentie anderzijds. Zij menen dat de mate waarin leerlingen zich op school wel bevinden en sociaal veilig voelen, aangeeft in welke mate zij zich sociaal competent gedragen.

Scholen kunnen de veiligheid van leerlingen (en personeel) bevorderen door openheid, een positief schoolklimaat, het actief naleven van schoolregels en door onderwijs te geven in hoe je met elkaar omgaat. Als leerlingen leren hoe met elkaar om te gaan -bijvoorbeeld hoe ze kunnen opkomen voor zichzelf- wordt enerzijds hun gevoel van veiligheid en welbevinden vergroot, omdat ze zich weerbaar voelen. Anderzijds zorgt een klimaat waarin leerlingen en leraren positief en zorgvuldig met elkaar omgaan ervoor dat er minder incidenten voorkomen. Bij het creëren van zo'n veilig klimaat worden er positieve effecten zichtbaar; leerlingen zullen zich meer betrokken voelen en betere academische prestaties kunnen leveren (Anderman, 2002; Elliott, DiPerna, Mroch & Lang, 2004; Hawkins, Farrington & Catalano, 1998; Malecki & Elliott, 2002; Moos, 1987; Raver, 2003; Walthall, Konold & Pianta, 2005; Wentzel, 1991; Zins, Bloodworth, Weissberg & Walberg, 2007). Daarnaast verbetert hierdoor de intrinsieke motivatie

van leerlingen, zijn zij beter in staat om conflicten op te lossen en ontstaat een hogere beleving van veiligheid (Durlak & DuPre, 2008; Greenberg et al., 2003; Vieno, Perkins, Smith & Santinello, 2005). Deze beleving van veiligheid zorgt voor beter sociaal-emotioneel functioneren en minder delinquent gedrag (Appleton, Christenson & Furlong, 2008; Brookmeyer, Fanti & Henrich, 2006; Rice, Kang, Weaver & Howell, 2008; Rostosky, Owens, Zimmerman & Riggle, 2003).

Vanwege de nauwe verwantschap met sociale competentie zijn items van sociale competentie opgenomen in de schalen sociale veiligheidsbeleving en welbevinden.

Samenstellen van de schaal Sociale veiligheidsbeleving

Vanuit een inhoudelijk kader voor sociale veiligheid dat gebaseerd is op onder andere de indicatoren van de World Health Organization (WHO), werd vastgesteld dat meerdere aspecten van sociale veiligheidsbeleving en welbevinden al opgenomen zijn in de SCOL. Om een volledige dekking van de twee onderwerpen te krijgen, werden aanvullende items geformuleerd.

Bij het monitoren van de sociale veiligheidsbeleving is het belangrijk na te gaan in hoeverre een leerling bijdraagt aan het creëren van de sociale veiligheid, want als leerlingen elkaars fysieke en psychische grenzen respecteren en actief bijdragen aan een sfeer in de groep waarin alle leerlingen voelen dat ze erbij horen vergroot dit de sociale veiligheid op school. Het creëren van zo'n positief klimaat zorgt er voor dat er een hogere beleving van veiligheid ontstaat (Durlak & DuPre, 2008; Greenberg et al., 2003; Vieno, Perkins, Smith & Santinello, 2005).

Deze opvatting sluit aan op het uitgangspunt van de SCOL:

De SCOL meet waarneembaar en onderwijsbaar gedrag. Bij de ontwikkeling van de items voor de twee nieuwe schalen is steeds uitgegaan van de oorspronkelijke uitgangspunten van de SCOL; SCOL-items zijn positief geformuleerd en SCOL-items zijn geformuleerd in onderwijsbaar gedrag.

Voor sociale veiligheid onderscheiden we, onder andere op basis van suggesties van de WHO (1994), onderstaande zes indicatoren. Deze indicatoren gebruiken we voor de schaal Sociale veiligheidsbeleving.

1. Grenzen kennen van jezelf
2. Grenzen kennen van de ander
3. Mijn en dijn (het zorgvuldig omgaan met de spullen van de ander)
4. Een positief klassenklimaat en schoolklimaat
5. Naleven van gedragsregels
6. Open en eerlijk gedrag

Veertien vragen van de LeerlingSCOL horen bij de schaal Sociale veiligheidsbeleving. In de LeerlingSCOL horen deze vragen bij de categorieën Jezelf presenteren, Een keuze maken, Aardig doen, Omgaan met ruzie, Opkomen voor jezelf en Ervaringen delen.

Naast bestaande items uit de LeerlingSCOL zijn op basis van de literatuur de volgende items geformuleerd om de sociale veiligheidsbeleving te monitoren:

1. Ik stop als een ander iets niet wil en 'nee' zegt. (Grenzen kennen van de ander)
2. Ik ben zuinig op de spullen van de school en van de andere kinderen. (Mijn en dijn, naleven van gedragsregels)
3. Ik laat kinderen die alleen staan, ook meespelen met de groep. (Bijdragen aan een positief klassenklimaat en schoolklimaat zorgt)

In Tabel 1 zijn alle items weergegeven van de schaal Sociale Veiligheidsbeleving.

Tabel 1: Overzicht items van de schaal Sociale veiligheidsbeleving

17 items	Gedragscategorie LeerlingSCOL	Indicator WHO
Ik stop als een ander iets niet wil en 'nee' zegt	-	Grenzen kennen van de ander
Ik ben zuinig op de spullen van de school en van de andere kinderen	-	Mijn en dijn Naleven van gedragsregels
Ik laat kinderen die alleen staan, ook meespelen met de groep	-	Positief klassenklimaat en schoolklimaat
Ik zeg uit mezelf iets in de groep	Jezelf presenteren	Grenzen kennen van jezelf
Als ik iets aan de groep vertel of laat zien, ben ik ontspannen	Jezelf presenteren	Grenzen kennen van jezelf Open en eerlijk gedrag
Ik vraag iets aan iemand ook al ken ik die niet zo goed	Jezelf presenteren	Grenzen kennen van jezelf Positief klassenklimaat en schoolklimaat
Ik maak een eigen keuze, ook als deze anders is dan die van andere kinderen	Keuze maken	Grenzen kennen van jezelf
Als ik iets onaardigs heb gedaan, zeg ik 'sorry'	Aardig doen	Grenzen kennen van de ander Naleven van gedragsregels Positief klassenklimaat en schoolklimaat
Als iemand verdrietig is of iets niet kan, houd ik daar rekening mee	Aardig doen	Grenzen kennen van de ander Naleven van gedragsregels Positief klassenklimaat en schoolklimaat
Ik help een ander	Aardig doen	Grenzen kennen van de ander Naleven van gedragsregels

		Positief klassenklimaat en schoolklimaat
Als ik met iemand ruzie heb, luister ik wel naar wat de ander zegt	Omgaan met ruzie	Grenzen kennen van de ander Naleven van gedragsregels
Als ik ruzie heb verzin ik een oplossing	Omgaan met ruzie	Grenzen kennen van de ander Naleven van gedragsregels
Als ik iets niet wil zeg ik 'nee'	Opkomen voor jezelf	Grenzen kennen van jezelf
Als iemand onaardig tegen me doet, zeg ik daar iets van	Opkomen voor jezelf	Grenzen kennen van jezelf
Als iemand zich niet aan een afspraak houdt, zeg ik daar iets van	Opkomen voor jezelf	Grenzen kennen van jezelf
Als ik iets naars meemaak, praat ik daar wel over	Ervaringen delen	Open en eerlijk gedrag
Ik maak een grapje (niet om iemand voor gek te zetten)	Ervaringen delen	Positief klassenklimaat en schoolklimaat

De scoremogelijkheden van schaal 1 Sociale veiligheidsbeleving uit de MSV:

Dit doe ik:

1 = Bijna nooit

2 = Soms

3 = Bijna altijd

2.2 Achtergrond Welbevinden (schaal 2)

Als je je op school prettig voelt, heb je ruimte om actief mee te doen. Je bent ontspannen, vrolijk en gezellig. Je veerkracht is groot, je kunt flexibel omgaan met wat zich voordoet en ook accepteren als iets anders loopt dan verwacht. Je kunt 'omgaan met de omstandigheden'. En je denkt na over de gevolgen van wat jij doet voor een ander, als je ook het welbevinden van anderen nastreeft.

Welbevinden en sociale competentie

Konu, Lintonen en Rimpelä (2002) omschrijven welbevinden als de mate van tevredenheid, levensvoldoening of geluk en kwaliteit van leven. Mensen hebben drie psychologische basisbehoeften, zo beschrijft ook de zelfdeterminatietheorie: competentie (ik kan het,) autonomie (ik kan het zelf), en verbondenheid (ik doe er toe) (Ryan & Deci, 2000). Als aan deze drie basisbehoeften wordt voldaan, voelen mensen zich prettig en kunnen zij zich ontwikkelen. Een leerkracht die een leerling aanmoedigt en ondersteunt, kan ervoor zorgen dat een leerling positiever naar zijn eigen vermogen gaat kijken (Ahmed, Minnaert, Van der Werf, & Kuyper, 2010; Danielsen, Samdal, Hetland, & Wold, 2009; Levpuscek & Zupancic, 2009; Malecki & Demaray, 2003; Patrick, Ryan, & Kaplan, 2007; Skinner, Furrer, Marchand, & Kindermann, 2008). De aanmoediging van een leerkracht hangt dus consistent samen met gedragscompetenties, motivatie en betrokkenheid van de leerling (Gest et al., 2005), wat het welbevinden van de leerling vergroot. Daarnaast laten verschillende studies zien, dat de kwaliteit van de leerkracht-leerling relatie significant van invloed is op het welbevinden van leerlingen; leerlingen die een hechte relatie ervaren met hun leerkracht blijken positievere gevoelens over school te hebben en bereiken hogere academische en gedragscompetenties (Gest et al., 2005; Korthagen, Attema-Noordewier, & Zwart, 2014). Ook de kwaliteit van de relaties met leeftijdsgenoten onderling draagt bij aan positieve gevoelens over school en het bereiken van hogere academische en gedragscompetenties (Gest et al., 2005; Konu et al., 2002). Voor het welbevinden op school zijn sociale relaties, zoals de groepsdynamica, de leerkracht-leerling relaties en de peer relaties dus essentieel (Konu et al., 2002).

Het onderwijs kan invloed uitoefenen op het welbevinden van de leerlingen (Cohen, 2006). Als onderwijs in sociale competentie geïntegreerd gegeven wordt in het traditionele onderwijs, en hierbij het sociale inzicht en de sociale vaardigheden aangescherpt worden, legt dit een essentiële basis voor het welbevinden, het nastreven van geluk, en voor vele aspecten van plezier en betrokkenheid (Cohen, 2006).

Sociale competentie en welbevinden zijn significant aan elkaar gerelateerd (Bar-On, 2005; Brackett & Mayer, 2003). Uit onderzoek bij kinderen uit de groepen 5 tot en met 7 blijkt dat een lage sociale competentie moeilijkheden met leeftijdsgenoten voorspelt, wat vervolgens leidt tot eenzaamheid en negatieve opvattingen en gevoelens over school (Gest, Welsh, &

Domitrovich, 2005). Scholen vervullen een belangrijke rol in het vergroten van het welbevinden van leerlingen, wat algemeen erkend wordt volgens Greenberg en collega's (2003).

De World Health Organization (1994) doet suggesties voor domeinen en facetten van kwaliteit van leven van kinderen.

1. Stemming: kinderen die zich prettig voelen, zijn ontspannen en gezellig en maken plezier.
2. Spel en vrienden maken: kinderen die zich prettig voelen hebben gemakkelijk contact met leeftijdgenoten.
3. School: kinderen die zich prettig voelen, doen actief mee en tonen interesse in en betrokkenheid bij het schoolwerk.
4. Relatie met volwassenen (valuable adults): kinderen die zich prettig voelen, hebben een goede relatie met de leerkracht en praten gemakkelijk met hem of haar.
5. Eigenwaarde/zelfvertrouwen: kinderen die zich prettig voelen, zijn tevreden over wat ze doen en voelen zich competent.
6. Veerkracht/vertrouwen in controle die je over zaken kunt hebben (confidence of perceived control). Kinderen die zich prettig voelen, gaan flexibel om met wat zich voordoet en accepteren als iets anders loopt dan verwacht.

Ook in deze indicatoren herkennen we het belang van de leerkracht-leerling relatie en de leerling-leerlingrelatie. Daarnaast herkennen we in een aantal van deze indicatoren we de zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci (2000).

Samenstelling van de schaal Welbevinden

Vanuit een inhoudelijk kader voor sociale veiligheid dat gebaseerd is op onder andere de indicatoren van de World Health Organization (WHO), werd vastgesteld dat meerdere aspecten van sociale veiligheidsbeleving en welbevinden al opgenomen zijn in de SCOL. Om een volledige dekking van de twee onderwerpen te krijgen, werden aanvullende items geformuleerd.

Acht vragen hiervan horen bij de schaal Welbevinden. In de LeerlingSCOL horen deze vragen bij de categorieën Opkomen voor jezelf, Aardig doen, Ervaringen delen, Samen werken en spelen, en Een taak uitvoeren.

Als we de indicatoren voor welbevinden (WHO, 1994) vergelijken met de categorieën en items van de SCOL, zien we dat niet alle indicatoren in de SCOL zijn opgenomen. Sommige indicatoren voor welbevinden, zoals *stemming*, *eigenwaarde* en *veerkracht* zijn vooral indirect via het onderwijs te beïnvloeden. Een stimulerend, respectvol en uitdagend schoolklimaat kan de leerlingen wel helpen om een positieve stemming, gevoel van eigenwaarde en veerkracht te ontwikkelen. Bij deze aspecten zijn vier nieuwe items geformuleerd om de schaal Welbevinden compleet te maken. Dat zijn de volgende items:

1. Ik maak plezier op school,
2. Ik ga leuk met andere kinderen om
3. Ik speel/werk actief mee
4. Ik praat leuk met de juf of meester

In Tabel 2 zijn de items van de schaal Welbevinden weergegeven.

Tabel 2: Overzicht items schaal Welbevinden

12 items	Gedragscategorie LeerlingSCOL	Indicator WHO
Ik maak plezier op school	-	Stemming
Ik ga leuk met andere kinderen om	-	Spel en vrienden maken
Ik speel/werk actief mee	-	School
Ik praat leuk met de juf of meester	-	Relatie met volwassenen
Als ik hulp nodig heb vraag ik dat	Opkomen voor jezelf	Relatie met volwassenen
Ik zeg iets aardigs tegen een ander	Aardig doen	Stemming Spel en vrienden maken Relatie met volwassenen
Ik praat met een andere leerling over wat we samen hebben meegemaakt	Ervaringen delen	Spel en vrienden maken
Als ik samen met andere leerlingen een taak moet doen, vertel ik mijn ideeën	Samen spelen en werken	Spel en vrienden maken School Eigenwaarde/zelfvertrouwen
Als ik samen met andere leerlingen iets moet doen, overleg ik eerst hoe we er aan gaan werken	Samen spelen en werken	Spel en vrienden maken School Eigenwaarde/zelfvertrouwen
Als ik een taak krijg maak ik hem af	Een taak uitvoeren	School
Als ik een opdracht moet doen, doe ik het zoals de leerkracht het heeft uitgelegd	Een taak uitvoeren	School Relatie met volwassenen
Als een taak niet meteen lukt, probeer ik het nog een keer	Een taak uitvoeren	School Veerkracht

De scoremogelijkheden van schaal 2 Welbevinden uit de MSV:

Dit doe ik:

- 1 = Bijna nooit
- 2 = Soms
- 3 = Bijna altijd

2.3 Onderzoek naar de Psychometrische kenmerken van schaal 1 en 2

Voor het validerings- en betrouwbaarheidsonderzoek is gebruik gemaakt van twee steekproeven. Voor een groot deel betreft dit steekproef A beschreven in deze paragraaf. Voor het onderzoek naar de interne consistentie is gebruik gemaakt van een grotere steekproef B die ook voor de normering is gebruikt.

Steekproef A: betrouwbaarheids- en valideringsonderzoek

Uit een adressenbestand van SCOL-gebruikers zijn begin 2015 scholen telefonisch benaderd voor vrijwillige deelname aan het betrouwbaarheids- en valideringsonderzoek van de nieuwe SCOL. Vier scholen hebben hun medewerking verleend.

Voor het validerings- en betrouwbaarheidsonderzoek is de nieuwe versie van de SCOL/MSV schaal 1 en 2 digitaal gemaakt. Ook de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) is voor de validering toegevoegd.

Leerlingen hebben de digitale versie ingevuld en drie weken later een papieren versie. Aan dit onderzoek hebben 400 leerlingen deelgenomen. Van 356 zijn twee complete lijsten ingevuld van de nieuwe SCOL.

Tabel 3: Achtergrondgegevens leerlingen in betrouwbaarheidsonderzoek MSV schaal 1 en 2

	N	%
Sekse:		
Meisjes	207	51,8
jongens	193	48,0
totaal	400	100,0
Leerlinggewicht:		
Gewicht 0	357	89,3
Gewicht 0,30	22	5,5
Gewicht 1,20	21	5,2
totaal	400	100,0
Leerjaar:		
6	137	34,3
7	138	34,5
8	125	31,3
totaal	400	100,0

2.4 Test-hertestbetrouwbaarheid van schaal 1 en 2 van de MSV

Tabel 4: Overzicht test-hertest betrouwbaarheid van de schalen Sociale Veiligheidsbeleving en Welbevinden (N = 356)

SCHAAL	test-hertest betrouwbaarheid (Pearson correlatie)
Sociale veiligheidsbeleving	
MSV schaal 1: 17 items	.66, $p < .001$
Welbevinden	
MSV schaal 2: 12 items	.69, $p < .001$

Eisen COTAN (Evers e.a., 2010):

Voor belangrijke beslissingen	$\alpha \geq .90$ goed
	$\alpha \geq .80$ voldoende
Voor minder belangrijke beslissingen	$\alpha \geq .80$ goed
	$\alpha \geq .70$ voldoende

Eisen COTAN:

Item-rest coördinaties	$r \geq .30$ en hoger goed
	$r \geq .20$ tot $.29$ voldoende
	$r \geq .19$ en lager onvoldoende

De correlatie tussen de schaal sociale veiligheidsbeleving en welbevinden is $.63$ ($p < .001$).

Conclusie

De test-hertestbetrouwbaarheid van schaal 3 uit de MSV Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid is afgerond voldoende voor minder belangrijke beslissingen.

2.5 Valideringsonderzoek van schaal 1 en 2 met de SDQ

Voor de validering van de schalen sociale veiligheidsbeleving en welbevinden is gebruik gemaakt van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) (Goodman, 1997; 2001; Van Widenfelt et al., 2003). De SDQ is een korte screeningslijst die de psychische problematiek en vaardigheden bij kinderen van 3 tot en met 16 jaar meet. De SDQ is internationaal gevalideerd en beschikbaar in 68 verschillende talen op de website www.sdqinfo.com. In 2000 is de vragenlijst naar het Nederlands vertaald en onderzocht (Goedhart, Treffers & Van Widenfelt, 2003).

Uit onderzoek blijkt dat er een positieve samenhang is van Sociale veiligheid met prosociaal gedrag. Ook bleek een negatieve samenhang van Sociale veiligheid en Welbevinden met gedragsproblemen, en problemen met leeftijdgenoten.

De betrouwbaarheid en begripsvaliditeit van de SDQ is door de COTAN als voldoende beoordeeld.

Tabel 5: Correlaties van schalen Sociale Veiligheid en Welbevinden met subschalen van de SDQ (N = 109)

SDQ	Sociale veiligheid MSV schaal 1 17 items	Welbevinden MSV schaal 2 12 items
Prosociaal gedrag	.39***	.46***
Hyperactiviteit	-.16	-.36**
Emotionele problemen	-.004	-.19
Problemen met leeftijdsgenoten	-.38***	-.38***
Gedragsproblemen	-.35**	-.50***
SDQ probleemgedrag totaal	-.28*	-.51***

* $P < .05$; ** $p < .01$, *** $p < .001$

Eisen COTAN :

De COTAN hanteert geen duidelijke richtlijnen voor deze correlaties.

We houden zelf de richtlijn van Cohen (1960; 1988) aan: Small: $r = .10$ to $.29$, Medium: $r = .30$ to $.49$, Large $r = .50$ to 1.0 .

Op grond hiervan kunnen stellen dat er sprake is van een substantiële, medium samenhang tussen sociale veiligheid, welbevinden enerzijds en de schalen van de SDQ anderzijds.

2.6 Interne consistentie van schaal 1 en 2 van de MSV

Voor het onderzoek naar de interne consistentie is gebruik gemaakt van een grotere steekproef B die ook voor de normering is gebruikt. Een beschrijving van deze steekproef is te vinden in het volgende hoofdstuk.

Tabel 6: Overzicht interne consistentie van schaal 1 en 2 van de MSV Sociale veiligheidsbeleving en Welbevinden (N = 7.162)

SCHAAL	Lambda2	Cronbach's Alpha	Item-rest correlaties
Sociale veiligheidsbeleving			
Schaal 1 MSV: 17 items	.72	.71	Alle items > .20
Welbevinden			
Schaal 2 MSV: 12 items	.71	.71	Alle items > .26

Eisen COTAN

Voor belangrijke beslissingen:

- $\alpha \geq .90$ goed
- $\alpha \geq .80$ voldoende

Voor minder belangrijke beslissingen:

- $\alpha \geq .80$ goed
- $\alpha \geq .70$ voldoende

De Cronbach's alphacoëfficiënten van de schalen 1 en 2 liggen boven de .70.

De interne consistentie is voldoende voor minder belangrijke beslissingen.

De kwaliteit van items is nagegaan aan de hand van de item-restcorrelaties (of gecorrigeerde item-totaalcorrelaties). Aan de hand van de beoordeling van Veldhuijzen, Goldebeld & Sanders (1993) kan beoordeeld worden in hoeverre de items voldoende met elkaar samenhangen.

Volgens de richtlijn kunnen item-totaalcorrelaties van .30 en hoger als goed worden beschouwd, van 0.20 tot 0.29 als voldoende en van 0.19 en lager als onvoldoende. Dit is een indicatie voor de begripsvaliditeit.

Alle item-rest correlaties van de schalen 1 en 2 liggen boven de .20. Binnen de schalen is er voldoende samenhang.

2.7 Normeringsonderzoek van schaal 1 en 2

Steekproef B: Normeringsonderzoek

Dit grote gegevensbestand van 160 scholen is gebruikt voor de normering en voor het bepalen van de interne consistentie en de item-restcorrelaties.

Gegevensverzameling

Voor de normering van schaal 1 en 2 van de MSV is gebruik gemaakt van gebruikers van de SCOL. De reden hiervoor is als volgt: *“Omdat beoordelaars een prominente rol spelen bij de standaard bepalingmethode, is het niet wenselijk om ieder willekeurig persoon erbij te betrekken. De potentiële beoordelaars moeten ten minste kennis hebben van het domein waarop de test betrekking heeft en het is wenselijk dat de beoordelaar training heeft gevolgd over het beoordelen van het gedrag van leerlingen die getest worden”* (Evers, Lucassen, Meijer & Sijtsma, 2010, p. 29). De leerkrachten die de SCOL hebben ingevuld doen dit voor hun leerlingen al jaren. Er is door ROVICT, de uitgever die de SCOL produceert en beheert, een keuze gemaakt uit het klantenbestand voor schoolbesturen die een aantal scholen onder zich hadden waarbij SCOL gebruikt werd. Er is een testomgeving gemaakt voor de nieuwe SCOL. Schoolbesturen zijn in voorjaar 2015 uitgenodigd voor deelname.

De selectie is als volgt tot stand gekomen:

STAP 1: In het SCOL klanten bestand zijn 76 schoolbesturen aangeschreven om deel te nemen aan het normeringsonderzoek.

STAP 2: Aan de besturen is gevraagd om 50% van hun scholen (SCOL-gebruikers) aan te wijzen die benaderd mochten worden.

Op de oproep hebben 29 schoolbesturen binnen korte tijd gereageerd. Schoolbesturen die niet gereageerd hebben, zijn niet opnieuw benaderd om deel te nemen.

STAP 3: Er is gestopt met werven toen er voldoende scholen bereid gevonden waren om deel te nemen waren en het aannemelijk was dat de steekproef gevarieerd genoeg was.

Achtergrondgegevens

De achtergrondkenmerken van de deelnemende scholen zijn komen in het volgende hoofdstuk aan de orde.

Bij deze dataverzameling voorjaar 2015 waren 160 basisscholen betrokken. In totaal hebben 7.901 leerlingen schaal 1 en 2 Sociale veiligheidsbeleving en Welbevinden ingevuld.

De scoremogelijkheden van beide schalen is 1 tot 3, waarbij een hogere score positiever gedrag betekent.

De gemiddelde totaalscore op schaal 1 uit de MSV Sociale veiligheidsbeleving: 41,2 (SD = 4,4). Theoretische range is 17 – 51.

De gemiddelde totaalscore op schaal 2 uit de MSV Welbevinden: 31,4 (SD = 3,2). Theoretische range is 12 – 36.

In Tabel 7 zijn de totaalscores weergegeven van jongens en meisjes, per leerjaar en per leerling gewicht. Deze waarden zeggen ook iets over de 'fairness' van het instrument.

Tabel 7: Totaalscores per sekse, leeftijd en leerlinggewicht op schaal 1 Sociale veiligheidsbeleving (N=7.901)

Achtergrondgegevens	M	SD	Eta	Eta squared
<i>Sekse</i>			,05	,003
– meisjes	40,9	4,6		
– jongens	41,4	4,2		
<i>totaal</i>				
<i>Leerjaar</i>			,10	,010
– leerjaar 6	40,7	4,5		
– leerjaar 7	41,4	4,3		
– leerjaar 8	41,8	4,2		
<i>totaal</i>				
<i>Leerlinggewicht</i>			,09	,008
– zonder	41,1	4,3		
– met	40,1	4,6		
<i>totaal</i>				

Tabel 8: Totaalscores per sekse, leeftijd en leerlinggewicht op schaal 2 Welbevinden (N=7.901)

Achtergrondgegevens	M	SD	Eta	Eta squared
<i>Sekse</i>			,13	,016
– meisjes	31,0	3,3		
– jongens	31,8	3,0		
<i>totaal</i>				
<i>Leerjaar</i>			,06	,003
– leerjaar 6	31,2	3,4		
– leerjaar 7	31,6	3,1		
– leerjaar 8	31,6	3,1		
<i>totaal</i>				
<i>Leerlinggewicht</i>			,06	,004
– zonder	31,5	3,2		
– met	30,9	3,4		
<i>totaal</i>				

Gekeken is naar verschillen in totaalscore met betrekking tot sekse, leeftijd op basis van leerjaar en leerlinggewicht en leerlinggewicht. De verschillen op de totaalscore die worden verklaard vanuit sekse, leeftijd en leerlinggewicht zijn echter klein.

Alle eta's duiden op een zwak verband. Zo wordt 1,6 % van de variantie van de totaalscore verklaard door sekse. Voor leeftijd is dat 0,3 % en voor leerlinggewicht minder dan 0,4 %

Representativiteit

Om na te gaan of het bestand van de deelnemende scholen aan het normeringsonderzoek representatief is voor de scholen in Nederland, is de representativiteit onderzocht op de volgende categorieën:

- Schoolgrootte
- BaO/SBO verhouding
- Proportie gewichtenleerlingen
- Regio
- Denominatie
- Stedelijkheidsgraad

In onderstaande tabellen zijn zowel de landelijke gegevens terug te vinden als de gegevens in de steekproef. Op basis van de landelijke gegevens wordt de expected N berekend.

Aan de hand van de Chi-kwadraat wordt getoetst of er een significant verschil is tussen beide verdelingen.

De normering is gebaseerd op 160 scholen.

Tabel 9: Vergelijking schoolgrootte met landelijke gegevens

Schoolgrootte	Steekproef N	Steekproef %	Populatie N	Populatie %	Expected N: % populatie * 160
≤ 101 leerlingen	20	12,5	1422	19,6	31,4
101-201 leerlingen	56	35,0	2422	33,3	53,4
201-501 leerlingen	80	50,0	3111	42,8	68,3
≥ 501 leerlingen	4	2,5	308	4,2	6,8
Totaal	160	100,0	7263	100,0	160,0

Bron populatiegegevens: Statline.cbs.nl

Chi-kwadraat = 7,423, df = 3, p = .060, Steekproef verschilt niet van de populatie

Tabel 10: Vergelijking verhouding Basisonderwijs versus sbo met landelijke gegevens

Onderwijstype: Basisonderwijs Versus SBO	Steekproef N	Steekproef %	Populatie N	Populatie %	Expected N: % populatie * 160
BaO	154	96,3	6549	95,7	154,0
SBO	6	3,8	288	4,2	6,0
Totaal	160	100,0	6837	100,0	160,0

Bron: <http://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/primair-onderwijs/instellingenpo/aantal-instellingen>

Chi-kwadraat = 0,001, df = 1, p = .999, Steekproef verschilt niet van de populatie

Tabel 11: Vergelijking Proportie gewichtenleerlingen met landelijke gegevens

Proportie gewichtenleerlingen	Steekproef N	Steekproef %	Populatie N	Populatie %	Expected N % populatie * 150
0 %	8	5,2	413	5,9	9,0
tot 10 %	78	52,0	3781	54,7	82,1
tot 20 %	30	20,0	1490	21,6	32,3
tot 30 %	12	8,0	497	7,2	10,8
tot 40 %	12	8,0	336	4,9	7,3
> 40 %	10	6,7	393	5,7	8,5
	150	100,0	6910	100,0	150,0

Bron: Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van OCW (2015). Technisch rapport sectorhoofdstuk Primair Onderwijs, Onderwijsverslag 2013/2014 pagina 7

Chi-kwadraat = 4,205, df = 5, $p = .520$, Steekproef verschilt niet van de populatie

Tabel 12: Vergelijking regionale spreiding met landelijke gegevens

Regio	Steekproef N	Steekproef %	Populatie N	Populatie %	Expected N % populatie * 160
Noord	34	21,3	2622	36,9	60,8
Midden	87	54,4	2966	41,7	68,8
Zuid	39	24,4	1516	21,3	35,1
	160	100,0	7104	99,9	164,7

Bron: Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van OCW (2015). Technisch rapport Sectorhoofdstuk Primair Onderwijs, Onderwijsverslag 2013/2014, pag. 11.

Chi-kwadraat = 17,299, df = 2, $p < .001$, Steekproef verschilt wel significant van de populatie

De steekproef bevat te weinig scholen uit het noorden en te veel scholen uit het midden van het land. Echter, dat dit niet representatief is, is geen bezwaar, omdat de SCOL-totaal scores niet variëren over de verschillende regio's: $F = 2,827$, Df 2, 156, $p = .062$.

Tabel 13: Vergelijking verdeling scholen naar denominatie met landelijke gegevens

Denominatie	Steekproef N	Steekproef %	Populatie N	Populatie %	Expected N % populatie * 160
1 Openbaar	76	47,5	2096	32,0	51,2
2 Prot. Christelijk	25	15,6	1965	30,0	48,0
3 Rooms-Katholiek	52	32,5	1965	30,0	48,0
4 Overig-Bijzonder	7	4,4	524	8,0	12,8
Totaal	160	100,0	6549	100,0	160,0

Bron: <http://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/primair-onderwijs/instellingenpo/aantal-instellingen>, Chi-kwadraat = 24,336, df = 3, $p < .001$, Steekproef verschilt wel significant van

de populatie. De steekproef bevat in verhouding teveel openbare scholen en te weinig protestants-christelijke scholen.

Dat dit niet representatief is, is geen bezwaar, omdat de SCOL-totaal scores niet variëren over de verschillende denominaties: $F = 1,834$, $Df 3, 155$, $p = .143$. Ook als we een vergelijking maken van twee groepen en de SCOL totaal scores van de openbare scholen vergelijken met de niet-openbare scholen, is er geen significant verschil tussen beide groepen: $T = 0,646$, $df = 157$, $p = 0,52$.

Tabel 14: Vergelijking stedelijkheidsgraad met landelijke gegevens

Stedelijkheidsgraad	Steekproef N	Steekproef %	Populatie N	Populatie %	Expected N % populatie * 160
1 Zeer stedelijk	20	12,5	953	13,4	21,4
2 Sterk stedelijk	47	29,4	1634	23,0	36,8
3 Matig stedelijk	34	21,3	1411	19,9	31,8
4 Weinig stedelijk	29	18,1	1945	27,4	43,8
5 Niet stedelijk	30	18,8	1161	16,3	26,1
	160	100,0	7104	100,0%	160,0

Bron: Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van OCW (2015). Technisch rapport Sectorhoofdstuk Primair Onderwijs, Onderwijsverslag 2013/2014 pagina 53, Chi-kwadraat = 8,604, $df = 4$, $p = .072$, De steekproef verschilt niet significant van de populatie.

2.8 Normering van schaal 1 en 2

Welbevinden en Sociale veiligheidsbeleving

De totaalscores op de schalen Welbevinden en Sociale veiligheidsbeleving zijn ingedeeld in de normgroepen A t/m E. De grens voldoende – onvoldoende ligt daarbij op 75% (A-C voldoende, D-E onvoldoende).

Voor de volledigheid is ook de normindeling I t/m V weergegeven, waarbij iedere normgroep 20% van de leerlingen representeert.

De MSV gebruikt geen leerling overzichten. De scores worden gebruikt om op groepsniveau en schoolniveau een uitspraak te kunnen doen over Sociale veiligheidsbeleving en Welbevinden.

In Tabel 15 en 16 zijn de totaalscores op de schaal Sociale veiligheidsbeleving en Welbevinden weergegeven over de Cito-normgroepen.

Tabel 15: Normen Sociale veiligheidsbeleving

Sociale veiligheidsbeleving (17 vragen)			
Normgroep	Totaalscore	Normgroep	Totaalscore
A 25%	45-51	I 20%	46-51
B 25%	42-44	II 20%	43-45
C 25%	39-41	III 20%	41-42
D 15%	36-38	IV 20%	38-40
E 10%	17-35	V 20%	17-37

De totaalscore van veiligheidsbeleving kan variëren van 17 (17 x 1) tot 51 (17 x 3). Een hoge score betekent een hoge mate van veiligheidsbeleving.

Tabel 16: Normen Welbevinden

Welbevinden (12 vragen)			
Normgroep	Totaalscore	Normgroep	Totaalscore
A 25%	34-36	I 20%	35-36
B 25%	32-33	II 20%	33-34
C 25%	30-31	III 20%	32
D 15%	27-29	IV 20%	29-31
E 10%	12-26	V 20%	12-28

De totaalscore van welbevinden kan variëren van 12 (12 x 1) tot 36 (12 x 3). Een hoge score betekent een hoge mate van welbevinden.

3. Schaal aantasting sociale en fysieke veiligheid

In de Memorie van Toelichting op de Wet die scholen verplicht om zorg te dragen voor de sociale veiligheid op school (Tweede Kamer, 2015), staat dat ook de Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid van de leerlingen op school moet worden gemonitord 'zoals door pesten (inclusief pesten via sociale media), geweld, discriminatie e.d.'.

De aantasting van de sociale veiligheid door bijvoorbeeld pesten komt veel voor. De schattingen lopen uiteen, waarbij 10% van de leerlingen die hier als slachtoffer mee te maken hebben gehad, als ondergrens kan worden beschouwd (Scholte, Nelen, De Wit & Kroes, 2016; CBS, 2012). De gevolgen van pesten op psycho-sociaal vlak zijn groot en kunnen er ook toe leiden dat leerprestaties afnemen (Olweus, 1994).

Het is een complex probleem en het is dan ook belangrijk om pesten en de aantasting van de sociale en fysieke veiligheid te monitoren en (aankomende) leraren te professionaliseren op dit gebied (Broersen, Ossenblok & Montesano Montessori, 2015).

3.1 Achtergrond Aantasting sociale en fysieke veiligheid (Schaal 3)

Voor de items van de schaal Aantasting fysieke en sociale veiligheid is een andere vraagformulering toegepast dan bij de SCOL gebruikelijk was, omdat het bij *aantasting* niet gaat om items met positief geformuleerd gedrag. Het gaat om de rapportage van de leerling over onwenselijke zaken waar hij mee te maken heeft. Voor het operationaliseren van deze schaal is gekeken naar deelonderwerpen die in de onderzoeksliteratuur worden genoemd, zoals gepest worden, fysiek pijn gedaan worden op allerlei manieren, uitgescholden worden, buitengesloten worden, uitgelachen worden, bedreigd worden, et cetera. Online of 'in levende lijve'. Naast de theoretische onderbouwing zijn oordelen van experts betrokken om te komen tot een valide schaal.

Aan de hand van literatuuronderzoek is een vragenlijst ontwikkeld die vervolgens aan een panel van experts is voorgelegd. De validiteit is met behulp van een expertpanel onderzocht: twee experts die over dit onderwerp publiceren, een gedragsdeskundige werkzaam op een school, leerkrachten in het primair onderwijs, ouders en kinderen. Nadat de vragenlijst was bijgesteld is deze begin 2018 in groep 6, 7 en 8 op 18 basisscholen tweemaal afgenomen om de psychometrische kenmerken van de lijst te kunnen vaststellen zoals de interne consistentie en de test-hertest betrouwbaarheid.

Voor de normering van de vragenlijst 'Aantasting van de fysieke en sociale veiligheid' ('Voel je veilig op school'), is een normeringsonderzoek uitgevoerd onder gebruikers van de SCOL, waaraan de monitor Sociale Veiligheid is toegevoegd.

Samenstelling van de schaal Aantasting sociale en fysieke veiligheid

Bij de aantasting van sociale en fysieke veiligheid zijn de veel gerefereerde definities rond pesten nog steeds bruikbaar (Olweus, 1993; Espelage & Swearer, 2003). Bij gepest worden gaat het om het herhaaldelijk en langdurig blootstaan aan negatief gedrag (handelingen en

taalgebruik) verricht door één of meerdere personen, waarbij er ook sprake is van dominantie (verschil in kracht of status) tussen de pester en degene die gepest wordt.

Swearer, Wang, Maag, Siebecker, & Frerichs (2012) beschrijven de processen rond pesten en noemen de The Pacific-Rim Bullying Measure (PRB) die gebruikt is in een studie van Taki, Slee, Sim, Hymel, Pepler & Swearer (2006). De PRB is een vragenlijst met vijf vragen over pesten.

De onderwerpen die worden bevraagd zijn:

- Fysiek: duwen, slaan, schoppen of andere vormen van agressief gedrag (expres);
- Materieel: het afpakken, stelen of kapot maken van iemands eigendom;
- Verbaal: treiteren, uitschelden, bedreigen of gemene dingen tegen iemand zeggen;
- Exclusie: Niet mee mogen doen of negeren;
- Social media: Zorgen dat anderen iemand niet mogen door te roddelen en gemene dingen over iemand te zeggen in social media.

De korte vragenlijst van Taki et al. uit 2006 heeft als inspiratiebron gediend voor het ontwikkelen van een nieuwe, meer complete lijst 'Voel je veilig op school', die voldoet aan de eisen die gesteld worden aan het concept van de aantasting van de sociale en fysieke veiligheid. In de vragenlijst 'Voel je veilig op school', komen dezelfde vijf gebieden aan de orde waarbij de onderwerpen meer uitgesplitst worden behandeld. Twee onderwerpen zijn toegevoegd, namelijk discriminatie ('vervelend behandeld worden omdat je anders bent') en grensoverschrijdend gedrag op het gebied van aanraken ('anderen zitten aan mijn lijf als ik dat niet wil'). Ook is gevraagd of de leerling zelf zorgt voor onveiligheid ('Doe jij wel eens dingen waardoor een ander zich onveilig kan voelen?'). In de uiteindelijke vragenlijst wordt gesproken over 'anderen'. Dit kunnen kinderen zijn, maar ook volwassenen. Dit doet recht aan het brede begrip van de aantasting van de sociale en fysieke veiligheid. De vragenlijst begint met de vraag: 'Voel je je veilig op school?'. Deze vraag richt de aandacht op het onderwerp en wordt niet in de analyses meegenomen. Hetzelfde geldt voor de vraag of 'anderen je een duw, klap of schop hebben gegeven als grapje'. Voor kinderen moet duidelijk worden dat iets expres doen, iets anders is dan een grapje. In totaal bevat de uiteindelijke vragenlijst 'Voel je veilig op school' 17 vragen.

3.2 Inhoudsvaliditeit beoordeeld door experts

Eind 2017 is voor het vaststellen van de inhoudsvaliditeit van de vragenlijst 'Voel je veilig op school' de mening gevraagd van een panel bestaande uit tien experts/ervaringsdeskundigen: drie inhoudelijke experts, die over dit onderwerp gepubliceerd hebben, drie leerkrachten uit groep 6, 7 en 8, drie ouders met een kind in de leeftijd van 10-12 jaar en twee leerlingen. Aan de experts/ervaringsdeskundigen is gevraagd welke aspecten aan de orde moeten komen bij het meten van Aantasting Sociale veiligheid en of zij het meetinstrument als valide zien, met andere woorden: Meten we hier wat we beogen te meten of is er nog iets gemist. Gesprekken zijn 'face-to-face' gevoerd of telefonisch. Voor deze gesprekken is een

interviewleidraad opgesteld. De gesprekken duurden 30–60 minuten en zijn met een voice-recorder opgenomen. Aan de leerlingen en de experts is een lijst van 17 items voorgelegd. Gevraagd is naar de relevantie van de items, bewoordingen, komt alles aan bod? Ook is gevraagd of het dekkend genoeg is om 'Aantasting fysieke en sociale veiligheid' te meten?

Samenvattend kan gesteld worden dat de vragenlijst in het panel van experts en ervaringsdeskundigen goed is ontvangen en dat de lijst qua inhoud volgens deze deskundigen 'op het oog' valide is.

Tabel 17: Vragenlijst Voel je veilig op school (Schaal Aantasting sociale en fysieke veiligheid)

Categorie	Item	Opmerking
	Denk aan wat je afgelopen maand (vier weken) <u>op school</u> hebt meegemaakt:	
ALG 1	Voel je je veilig op school?	Extra – inleidend - wordt niet meegenomen in de totaal score
	Antwoordcategorieën bovenstaande vraag: 1 = ja, altijd 2 = ja, bijna altijd 3 = nee, soms niet 4 = nee nooit	
	Antwoordcategorieën alle onderstaande vragen: 1 = Dit is niet gebeurd 2 = Dit is ongeveer 1 of 2 keer gebeurd 3 = Dit is ongeveer 3 of 4 keer gebeurd 4 = Dit is 5 keer of vaker gebeurd	
ALG 2	Hebben anderen jou gepest?	
ALG 3	Doe jij wel eens dingen waardoor een ander zich onveilig kan voelen?	
FYS 4	Hebben anderen jou een duw gegeven, een klap of een schop <i>als grapje</i>	Extra – richtinggevend – wordt niet meegenomen in de totaal score
FYS 5	Hebben anderen je <i>expres</i> pijn gedaan door je te duwen, te slaan of te schoppen?	
FYS 6	Zitten anderen aan je lijf als je dat niet wil?	
VER 7	Schelden anderen je uit of zeggen ze gemene dingen tegen je?	
VER 8	Roddelen anderen over jou (= vertellen ze nare dingen over je tegen anderen)?	
VER 9	Bedreigen anderen jou (= zeggen ze dingen om je bang te maken)?	
VER 10	Lachen anderen jou uit of zetten ze je voor gek?	
MAT 11	Pakken anderen spullen van je af?	
MAT 12	Maken anderen jouw spullen kapot?	
BUI 13	Laten anderen jou niet meedoen of meespelen?	
BUI 14	Zeggen anderen lange tijd expres niets tegen je?	
BUI 15	Word je vervelend behandeld omdat je anders bent?	
ONL 16	Bedreigen anderen je online? (bijvoorbeeld met berichten naar je mobiele telefoon)	
ONL 17	Zetten anderen nare berichten over jou online?	

Berekening van de score

Er kunnen op twee manieren totaalscores worden berekend.

1. Van 15 items kunnen de somscores worden berekend, waarbij de minimale waarde van de totaalscore 15 is en de maximale waarde 60. Hoe hoger de score hoe meer er sprake is van aantasting van de sociale en fysieke veiligheid.
2. De antwoorden op elk item kunnen ook als dichotome variabelen worden beschouwd, waarbij antwoordcategorie 1 'Dit is nooit gebeurd' de wenselijke situatie is en alle andere antwoorden als niet wenselijk worden beschouwd. De minimale score is dan 0 en de maximale score is dan 15, waarbij 15 de meest wenselijke situatie is.

3.3 Onderzoek naar psychometrische kenmerken schaal 3

Voor het onderzoek naar de interne consistentie en de test-hertest-betrouwbaarheid zijn scholen geworven via hun besturen. In deze paragraaf worden de achtergrondkenmerken beschreven van de deelnemers aan het onderzoek.

Steekproef C Deelnemende scholen en leerlingen

Uit een bestand van SCOL-gebruikers heeft ROVICT in de periode oktober 2017 – december 2017 besturen voor vrijwillige deelname aan het onderzoek van de nieuwe vragenlijst 'Voel je veilig op school' benaderd om de psychometrische kwaliteit te kunnen vaststellen.

Achttien scholen hebben toegezegd om deel te nemen. Twee scholen konden door omstandigheden niet deelnemen. Twee andere scholen hebben zich later bij het onderzoek aangemeld. Uiteindelijk hebben achttien scholen daadwerkelijk meegedaan (zie tabel 18 en 19 voor de achtergrondgegevens).

Een digitale testomgeving is in de tool Easion door Parantion gemaakt. In januari 2018 zijn de contactpersonen op elke school benaderd met een informatiebrief voor de leerkrachten en de inlogcodes per groep en per leerling. Elke leerling heeft ingelogd met een unieke code. Elke leerling heeft bij de eerste afname kunnen aangeven of hij of zij met de juf of meester hierover zou willen praten.

De vragenlijst is in de periode eind januari – eind februari 2018 afgenomen. Een tweede meting heeft plaats gevonden van begin april tot half mei 2018.

Tabel 18: Overzicht van deelnemende scholen

School	Totaal aantal leerlingen per groep			Stedelijkheid
	6	7	8	
School 1	32	26	27	sterk stedelijk
School 2	56	85	84	niet-stedelijk
School 3	39	26	27	zeer sterk stedelijk
School 4	18	24	18	sterk stedelijk
School 5	15	24	24	weinig stedelijk
School 6	18	18	18	weinig stedelijk
School 7	32	33	29	niet-stedelijk
School 8	24	21	25	sterk stedelijk
School 9	38	28	33	sterk stedelijk
School 10	7	14	10	weinig stedelijk
School 11	33	38	37	sterk stedelijk
School 12	59	68	58	matig stedelijk

School 13	18	23	23	weinig stedelijk
School 14	57	64	58	matig stedelijk
School 15	18	18	8	matig stedelijk
School 16	15	21	14	weinig stedelijk
School 17	15	13	17	matig stedelijk
School 18	26	19	23	sterk stedelijk

Betekenis stedelijkheid

1. Zeer sterk stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 2500 of meer adressen per km²);
2. Sterk stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 1500 tot 2500 adressen per km²);
3. Matig stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 1000 tot 1500 adressen per km²);
4. Weinig stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 500 tot 1000 adressen per km²);
5. Niet-stedelijk (omgevingsadressendichtheid van minder dan 500 adressen per km²).

Tabel 19 Achtergrondgegevens van deelnemende leerlingen van de eerste afname en de tweede afname (N=1.038)

Achtergrondgegevens	Ronde 1		Ronde 1 en 2 gecombineerd	
	Aantal	%	Aantal	%
<i>Sekse</i>				
– meisjes	519	50%	392	50%
– jongens	519	50%	390	50%
totaal	1.038	100 %	782	100 %
<i>Leerlinggewicht</i>				
– gewicht 0	949	91%	721	92%
– gewicht 0,3	47	5%	29	4%
– gewicht 1,2	42	4%	32	4%
totaal	1.038	100 %	782	100 %
<i>Aantal leerlingen per leerjaar</i>				
– leerjaar 6	369	35%	296	38%
– leerjaar 7	297	29%	229	29%
– leerjaar 8	372	36%	257	33%
totaal	1.038	100 %	782	100 %

In tabel 20 zijn de percentages op alle antwoorden weergegeven.

Tabel 20: Percentages per antwoordcategorie (N=1.038)

Denk aan wat je afgelopen maand (vier weken) op school hebt meegemaakt:

			ja, altijd	ja, bijna altijd	nee, soms niet	nee, nooit
			%	%	%	%
1	ALG	Voel je je veilig op school?	54%	37%	8%	15%

			Dit is niet gebeurd	Dit is ongeveer 1 of 2 keer gebeurd	Dit is ongeveer 3 of 4 keer gebeurd	Dit is 5 keer of vaker gebeurd
			%	%	%	%
2	ALG	Hebben anderen jou gepest?	73%	16%	5%	6%
3	ALG	Doe jij wel eens dingen waardoor een ander zich onveilig kan voelen?	76%	21%	2%	1%
4	EXT	Hebben anderen jou een duw gegeven, een klap of een schop als grapje ?	40%	36%	11%	13%
5	FYS	Hebben anderen je expres pijn gedaan door je te duwen, te slaan of te schoppen?	70%	20%	6%	4%
6	FYS	Zitten anderen aan je lijf als je dat niet wil?	74%	17%	5%	4%
7	VER	Schelden anderen je uit of zeggen ze gemene dingen tegen je?	62%	24%	6%	8%
8	VER	Roddelen anderen over jou (= vertellen ze nare dingen over je tegen anderen)?	64%	23%	7%	6%
9	VER	Bedreigen anderen jou (= zeggen ze dingen om je bang te maken)?	86%	9%	3%	2%
10	VER	Lachen anderen jou uit of zetten ze je voor gek?	72%	21%	5%	2%
11	MAT	Pakken anderen spullen van je af?	70%	23%	4%	3%
12	MAT	Maken anderen jouw spullen kapot?	86%	11%	2%	1%
13	BUI	Laten anderen jou niet meedoen of meespelen?	57%	31%	8%	4%
14	BUI	Zeggen anderen lange tijd expres niets tegen je?	79%	16%	3%	2%
15	BUI	Word je vervelend behandeld omdat je anders bent?	85%	10%	3%	2%

16	ONL	Bedreigen anderen je online? (bijvoorbeeld met berichten naar je mobiele telefoon)	94%	5%	1%	<1%
17	ONL	Zetten anderen nare berichten over jou online?	96%	3%	1%	<1%

De meester of juf krijgt jouw antwoorden niet te zien. Maar als je de volgende vraag met 'ja' beantwoordt, weet de juf of meester wel dat je hier over wilt praten.

	ja	nee
	%	%
Ik wil hier met mijn juf of meester over praten	22%	78%

3.4 Interne consistentie van schaal 3

De interne consistentie van de vragenlijst 'Voel je veilig op school' is vastgesteld met Cronbach's Alpha (zie tabel 21). In tabel 22 zijn de itemrest-correlaties weergegeven.

Tabel 21: Interne consistentie van "Voel je veilig op school" (N= 1.038)

Schaal	aantal items	Cronbach's Alpha
Voel je veilig op school	15	.87

De Cronbach's alphacoëfficiënt van de schaal Voel je veilig op school is goed.

Eisen COTAN

Voor belangrijke beslissingen:

- $\alpha \geq .90$ goed
- $\alpha \geq .80$ voldoende

Voor minder belangrijke beslissingen:

- $\alpha \geq .80$ goed
- $\alpha \geq .70$ voldoende

De kwaliteit van items is nagegaan aan de hand van de item-restcorrelaties (of gecorrigeerde item-totaalcorrelaties). Aan de hand van de beoordeling van Veldhuijzen, Goldebeld & Sanders (1993) kan beoordeeld worden in hoeverre de items voldoende met elkaar samenhangen. Volgens de richtlijn kunnen item-totaalcorrelaties van .30 en hoger als goed worden beschouwd, van 0.20 tot 0.29 als voldoende en van 0.19 en lager als onvoldoende. Dit is een indicatie voor de begripsvaliditeit.

Tabel 22: Item-restcorrelaties 'Voel je veilig op school' (N=1.038)

Schaal	item-restcorrelatie
Schaal Voel je veilig op school (15 items)	Alle items > .24
ALG 2. Hebben anderen jou gepest?	,65
ALG 3. Doe jij wel eens dingen waardoor een ander zich onveilig kan voelen?	,24
FYS 5. Hebben anderen je expres pijn gedaan door je te duwen, te slaan of te schoppen?	,63
FYS 6. Zitten anderen aan je lijf als je dat niet wil?	,44
VER 7. Schelden anderen je uit of zeggen ze gemene dingen tegen je?	,68
VER 8. Roddelen anderen over jou (= vertellen ze nare dingen over je tegen anderen)?	,60
VER 9. Bedreigen anderen jou (= zeggen ze dingen om je bang te maken)?	,60
VER 10. Lachen anderen jou uit of zetten ze je voor gek?	,65

Schaal	item-restcorrelatie
MAT 11. Pakken anderen spullen van je af?	,46
MAT 12. Maken anderen jouw spullen kapot?	,50
BUI 13. Laten anderen jou niet meedoen of meespelen?	,54
BUI 14. Zeggen anderen lange tijd expres niets tegen je?	,46
BUI 15. Word je vervelend behandeld omdat je anders bent?	,59
ONL 16. Bedreigen anderen je online? (bijvoorbeeld met berichten naar je mobiele telefoon)	,36
ONL 17. Zetten anderen nare berichten over jou online?	,32

Eisen COTAN

Gecorrigeerde item-totaal correlaties:

- r .30 en hoger goed
- r .20 tot .29 voldoende
- r .19 en lager onvoldoende

Alle gecorrigeerde item-totaalcorrelaties zijn boven de norm. Eén item is voldoende, de rest van de items zijn goed.

Conclusie

De interne consistentie van de schaal 'Voel je veilig op school' die de Aantasting inventariseert van de sociale en fysieke veiligheid is goed voor belangrijke beslissingen.

De kwaliteit van de items bepaald aan de hand van de gecorrigeerde item-totaalcorrelaties is boven de gestelde norm.

3.5 Test-hertestbetrouwbaarheid schaal 3

Om de test-hertest betrouwbaarheid te bepalen is de vragenlijst 'Voel je veilig op school' na twee maanden opnieuw afgenomen. In tabel 23 zijn de correlaties weergegeven.

Tabel 23: Test-hertest betrouwbaarheid (N=782)

Twee afnames vragenlijst 'Voel je veilig op school'	Pearson R	Spearman's Rho
Totaal score (somscore) Theoretische range 15 - 60	.73	.72
Totaal scores (dichotoom) Theoretische range 0 - 15	.73	.72

Eisen COTAN

Voor belangrijke beslissingen:

- $r \geq .90$ goed
- $r \geq .80$ voldoende

Voor minder belangrijke beslissingen

- $r \geq .80$ goed
- $r \geq .70$ voldoende

Conclusie

De test- hertestbetrouwbaarheid van de vragenlijst 'Voel je veilig op school' is volgens de COTAN normen voldoende als het gaat om minder belangrijke beslissingen.

3.6 Normeringsonderzoek van schaal 3

Aan de hand van een grote landelijke steekproef van de voorjaarsafname 2018 (Steekproef D) van de SCOL en de Monitor Sociale veiligheid (MSV) is de normering bepaald.

De vragen van de schaal Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid zijn:

- Hebben anderen jou gepest?
- Doe jij wel eens dingen waardoor een ander zich onveilig kan voelen?
- Hebben anderen jou een duw gegeven, een klap of een schop als grapje?*
- Hebben anderen je expres pijn gedaan door je te duwen, te slaan of te schoppen?
- Zitten anderen aan je lijf als je dat niet wil?
- Schelden anderen je uit of zeggen ze gemene dingen tegen je?
- Roddelen anderen over jou (= vertellen ze nare dingen over je tegen anderen)?
- Bedreigen anderen jou (= zeggen ze dingen om je bang te maken)?
- Lachen anderen jou uit of zetten ze je voor gek?
- Pakken anderen spullen van je af?
- Maken anderen jouw spullen kapot?
- Laten anderen jou niet meedoen of meespelen?
- Zeggen anderen lange tijd expres niets tegen je?
- Word je vervelend behandeld omdat je anders bent?
- Bedreigen anderen je online? (bijvoorbeeld met berichten naar je mobiele telefoon)
- Zetten anderen nare berichten over jou online?

De vraag *Hebben anderen jou een duw gegeven, een klap of een schop als grapje?* wordt niet meegenomen in de resultaten. Deze vraag is bedoeld om de leerlingen op het juiste spoor te zetten voor het beantwoorden van de vraag erna. Bij de resultaten bestaat deze schaal dus uit 15 vragen.

De schaal Aantasting sociale en fysieke veiligheid bestaat uit 15 items die meedoen met het bepalen van de totaalscore.

Antwoord categorieën van de items:

- 1 = Dit is niet gebeurd
- 2 = Dit is ongeveer 1 of 2 keer gebeurd
- 3 = Dit is ongeveer 3 of 4 keer gebeurd
- 4 = Dit is 5 keer of vaker gebeurd

De theoretische range is 15 – 60. Hoe hoger de score hoe meer er sprake is van aantasting van de sociale en fysieke veiligheid.

Achtergrondgegevens Steekproef D

Voor de normering is gebruik gemaakt van een groter databestand, namelijk de voorjaarsafname 2018 van de SCOL/Monitor Sociale Veiligheid (MSV).

Bij deze dataverzameling waren 1007 basisscholen betrokken. In totaal hebben 73.370 leerlingen de schaal 'Voel je veilig op school' ingevuld.

De gemiddelde totaalscore op de schaal Aantasting sociale en fysieke veiligheid ("Voel je veilig op school") is 19,6 (SD = 6,2).

In Tabel 24 zijn de totaalscores weergegeven van jongens en meisjes, per leerjaar en per leerling gewicht. Deze waarden zeggen ook iets over de 'fairness' van het instrument.

Tabel 24: Totaalscores per sekse, leeftijd en leerlinggewicht op schaal Voel je veilig op school (N=73.370)

Achtergrondgegevens	M	SD	Eta	Eta squared
<i>Sekse</i>			,05	,002
– meisjes	19,3	5,9		
– jongens	19,9	6,5		
<i>totaal</i>				
<i>Leerjaar</i>			,16	,026
– leerjaar 6	20,8	6,9		
– leerjaar 7	19,3	5,8		
– leerjaar 8	18,5	5,2		
<i>totaal</i>				
<i>Leerlinggewicht</i>			,19	,000
– zonder	19,6	6,2		
– met	20,4	7,1		
<i>totaal</i>				

Gekeken is naar verschillen in totaalscore met betrekking tot sekse, leeftijd op basis van leerjaar en leerlinggewicht. Jongens scoren een fractie hoger op de schaal, hetgeen betekent dat zij enigszins meer rapporteren dat zij zich onveilig voelen en met pestgedrag te maken hebben dan meisjes. Ook leeftijd van de leerlingen (gevat in leerjaar) zorgt voor verschillen. Jongere leerlingen in leerjaar 6 hebben een iets hogere score en voelen zich onveiliger dan oudere leerlingen in groep 8.

Ook leerlinggewicht kan voor verschillen zorgen. Leerlingen met een leerlinggewicht scoren enigszins hoger op de schaal Aantasting en voelen zich onveiliger.

Uit eerder onderzoek (Joosten, 2006; 2007) is bekend dat dergelijke verschillen ook vergelijkbaar zijn met de sociale competentie van leerlingen. Leerkrachten beoordelen meisjes

sociaal competentier dan jongens. Dit geldt ook voor leerlingen zonder leerlinggewicht. Voor leeftijd zijn deze verschillen op het gebied van sociale competentie niet aangetoond.

De verschillen op de totaalscore die worden verklaard vanuit sekse, leeftijd en leerlinggewicht zijn echter klein. Door de zeer grote aantallen leerlingen is niet mogelijk om de verschillen te kunnen beoordelen aan de hand toetsen op significantie.

Alle eta's duiden op een zwak verband. Zo wordt 0,2 % van de variantie van de totaalscore verklaard door sekse. Voor leeftijd is dat 2,6 % en voor leerlinggewicht minder dan 0,01 %.

3.7 Normering schaal 3

De gemiddelde totaalscore op de schaal Aantasting sociale en fysieke veiligheid ("Voel je veilig op school") is 19,6 (SD = 6,2).

Deze score varieert enigszins. Zo er een iets hogere score (onveiliger score) voor de Aantasting sociale en fysieke veiligheid in zeer sterk stedelijke gebieden. Ook in het speciaal basisonderwijs is de totaalscore enigszins hoger. Zie tabel 25 voor een overzicht.

Om na te gaan of het bestand van de deelnemende scholen aan het normeringsonderzoek voldoende evenwichtig is, is vergelijking gemaakt met de landelijke situatie beschreven in Inspectie van het Onderwijs (2015).

**Tabel 25: Overzicht gemiddelde totaalscores en achtergrondkenmerken scholen
(N= 1.007)**

	Gemiddelde totaalscore 'Voel je veilig op school' Range 15 – 60 Hoe hoger de score hoe onveiliger	SD	Percentage in steekproef Veilig op school 2018	Percentage volgens landelijke gegevens*
Schoolgrootte				
< 100 leerlingen	19,9	6,5	13,0 %	20,1 %
101 – 200 leerlingen	19,9	6,5	33,9 %	35,4 %
201 – 300 leerlingen	19,8	6,4	25,7 %	25,3 %
301 – 400 leerlingen	19,3	5,9	15,3 %	11,3 %
> 401 leerlingen	19,4	5,9	12,1 %	8,0 %
			100,0 %	100,0 %
Onderwijstype: BaO of SBO				
Basisonderwijs	19,5	6,1	95,5 %	95,7 %
Speciaal basisonderwijs	22,4	8,4	4,5 %	4,2 %
			100,0 %	100,0 %
Denominatie				
Openbaar	19,8	6,4	35,7 %	33,5 %
Protestants-Christelijk	19,8	6,2	39,0 %	29,2 %
Rooms Katholiek	19,4	6,0	20,8 %	29,5 %
Anders	19,8	6,4	4,5 %	7,8 %
			100,0 %	100,0 %
Regio				
Noord	19,7	6,3	36,9 %	37,0 %
Midden	19,8	6,3	37,8 %	41,8 %
Zuid	19,3	5,9	25,2 %	21,3 %
			100,0 %	100,0 %
Stedelijkheidsgraad				
Zeer sterk stedelijk	20,2	6,6	19,2 %	13,4 %
Sterk stedelijk	19,7	6,3	32,8 %	23,0 %
Matig stedelijk	19,3	5,9	14,7 %	19,9 %
Weinig stedelijk	19,3	5,9	24,8 %	27,4 %
Niet stedelijk	19,2	5,9	8,5 %	16,3 %
			100,0 %	100,0 %

Gegevens Inspectie van het onderwijs, afkomstig uit technisch rapport sectorhoofdstuk primair onderwijs.
Onderwijsverslag 2013/2015.

De totaalscore van veiligheidsbeleving kan variëren van 15 (15 x 1) tot 60 (15 x 4). Bij deze schaal is – in tegenstelling tot Sociale veiligheidsbeleving en Welbevinden – een lage score positief. Een hoge score wijst op een hoge mate van Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid.

Bij een score binnen normgroep A of normgroep I hebben de leerlingen bij alle items aangegeven dat er afgelopen maand niets vervelends is gebeurd. In feite is dit de meest ideale situatie.

De totaalscores op de schaal Aantasting sociale en fysieke veiligheid ('Voel je veilig op school') zijn ingedeeld in de normgroepen A t/m E en I t/m V overeenkomstig het Cito-leerlingvolgsysteem. De grens voldoende – onvoldoende ligt op 75% (A-C voldoende) versus 25% (D–E onvoldoende).

De MSV gebruikt geen leerling overzichten. De scores worden gebruikt om op groepsniveau en schoolniveau een uitspraak te kunnen doen over Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid.

In tabel 26 is de verdeling van de normgroepen A t/m E weergegeven. Voor de volledigheid zijn ook de normgroepen I t/m V weergegeven. Het gevoel van veiligheid is voldoende is normgroep A, B en C. Bij de normgroep D en E is het gevoel van sociale en fysieke veiligheid onvoldoende.

Tabel 26: Normen schaal 3 Aantasting sociale en fysieke veiligheid

Aantasting van de sociale en fysieke veiligheid (15 vragen) *			
Normgroep	Totaalscore	Normgroep	Totaalscore
A (25%)	15	I (20%)	15
B (25%)	16-17	II (20%)	16
C (25%)	18-21	III (20%)	17-18
D (15%)	22-27	IV (20%)	19-22
E (10%)	28-60	V (20%)	23-60

4. Conclusie

In Tabel 27 is een overzicht weergegeven van de psychometrische kenmerken van de drie schalen MSV: schaal 1 sociale veiligheidsbeleving, schaal 2 Welbevinden en schaal 3 Aantasting van sociale en fysieke veiligheid.

Tabel 27: Overzicht psychometrische kenmerken van de drie schalen MSV

	Sociale veiligheidsbeleving	Welbevinden	Aantasting sociale en fysieke veiligheid
	Schaal 1	Schaal 2	Schaal 3
Interne consistentie	Voldoende voor minder belangrijke beslissingen	Voldoende voor minder belangrijke beslissingen	Voldoende voor belangrijke beslissingen en goed voor minder belangrijke beslissingen
Kwaliteit items (item-restcorrelaties)	voldoende	voldoende	voldoende
Validiteit	Sterke samenhang met SDQ in verwachte richting	Sterke samenhang met SDQ in verwachte richting en samenhang met drie valideringsvragen.	Inhoudsvaliditeit positief beoordeeld door expertpanel
Test-hertest-betrouwbaarheid	Net voldoende voor minder belangrijke beslissingen	Net voldoende voor minder belangrijke beslissingen	Voldoende voor minder belangrijke beslissingen
Fairness	Fair, geen grote verschillen tussen sekse, leeftijd en leerling gewicht		
Normering	Normen bepaald in grote steekproef representatief voor scholen in Nederland		

Referenties

- Ahmed, W., Minnaert, A., Van der Werf, G., & Kuyper, H. (2010). Perceived social support and early adolescents' achievement: The mediational roles of motivational beliefs and emotions. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 36–46.
- Anderman, E. M. (2002). School effects on psychological outcomes during adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 94, 795–809.
- Appleton, J. J., Christenson, S. L., & Furlong, M. J. (2008). Student engagement with School: Critical conceptual and methodological issues of the construct. *Psychology in the Schools*, 45, 369–386.
- Bar-On, R. (2005). The impact of emotional-social intelligence on subjective well-being. *Perspectives in Education*, 23(2), 41–61.
- Brackett, M. A., & Mayer, J. D. (2003). Convergent, discriminant, and incremental validity of competing measures of emotional intelligence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1147–1158.
- Broersen, A., Ossenblok, A., Montesano Montessori, N (2015). Pesten en sociale veiligheid op scholen: definities en keuzes op micro-, meso- en macroniveau. Tijdschrift voor orthopedagogiek, 54, p 108-119.
- Brookmeyer, K. A., Fanti, K. A., & Henrich, C. C. (2006). Schools, parents, and youth violence: A multilevel, ecological analysis. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35, 504–514.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2012). Eén op de 10 jongeren gepest op internet. CBS webmagazine: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2013/30/een-op-tien-jongeren-gepest-op-internet>
- Cohen, J. (2006). Social, emotional, ethical, and academic education: Creating a climate for learning, participation in democracy, and well-being. *Harvard Educational Review*, 76, 201-237.
- Cohen, J. (1960). A Coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20, 37-46.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dijkstra, A.B. & De la Motte, P.I. (eds.) (2014). Social outcomes of education. The assessment of social outcomes and school improvement through school inspections. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Danielsen, A. G., Samdal, O., Hetland, J., & Wold, B. (2009). School-related social support and students' perceived life satisfaction. *Journal of Educational Research*, 102, 303–318.
- Durlak, J. A., & DuPre, E. P. (2008). Implementation matters: a review of research on the influence of implementation on program outcomes and the factors affecting implementation. *American Journal of Community Psychology*, 41, 327-350.
- Elliott, S. N., DiPerna, J. C., Mroch, A. A., & Lang, S. C. (2004). Prevalence and patterns of

academic enabling behaviors: An analysis of teachers' and students' ratings for a national sample of learners. *School Psychology Review*, 33, 297-304.

Espelage, D.L., Swearer, S.M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, 3, 365-383.

Evers, A., Egberink, I.J.L., Braak, M.S.L., Frima, R.M., Vermeulen, C.S.M., & Vliet-Mulder, J.C. van (2009-2013). *COTAN Documentatie*. Amsterdam: Boom test uitgevers.

Evers, A., Lucassen, W., Meijer, R., & Sijtsma, K. (2010). COTAN beoordelingsstelsel voor de kwaliteit van tests. Amsterdam: NIP/COTAN.

Gest, S. D., Welsh, J. A., & Domitrovich, C. E. (2005). Behavioral predictors of changes in social relatedness and liking school in elementary school. *Journal of School Psychology*, 43, 281-301.

Goedhart, A., Treffers, F. & Widenfelt, B., (2003). Vragen naar psychische problemen bij kinderen en adolescenten: de Strengths and Difficulties Questionnaire. *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid*. 58, p. 1018-1035.

Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.

Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 1337-1345.

Greenberg, M., Weissberg, R., O'Brien, M., Zins, J., Fredericks, L., Resnik, H. & Elias, M. (2003). Enhancing school-based prevention and youth development through coordinated social, emotional and academic learning. *American Psychologist*, 58, 466-474.

Hawkins, J. D., Farrington, D. P., & Catalano, R. F. (1998). *Reducing violence through the schools*. In D. S. Eliot, B. A. Hamburg, & K. R. Williams (Eds.), *Violence in American schools: A new perspective* (pp. 188-216). Cambridge: Cambridge University Press.

Helvoirt, C. & Smeets, M. (2014). *Actieplan sociale veiligheid op school*. Utrecht: PO-Raad en VO-Raad.

Inspectie van het Onderwijs (2017). Onderzoekskader 2017 voor het toezicht op het Primair Onderwijs en Voorschoolse Educatie.

Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van OCW (2015). Technisch rapport Sectorhoofdstuk Primair Onderwijs, Onderwijsverslag 2013/2014.

Joosten, F. (2007). Een maat om op te bouwen. Sociale competentie meten voor het basisonderwijs. Proefschrift. (te downloaden via www.scol.nl)

Joosten, F., Bokkem, M. van & Heggeler, M. ten (2007). *Sociale competentie observatielijst (SCOL) versie 3.0*. Rotterdam: CED-Groep; Amersfoort; Kwintessens Uitgevers; Soest: Rovict.

Joosten, F., Heggeler, M. ten & Mouissie, L. (2018). *Handleiding SCOL Sociale Competentie Observatie Lijst Primair Onderwijs*. Rotterdam: CED-Groep; Amersfoort; Kwintessens Uitgevers; Soest: Rovict.

Konu, A. I., Lintonen, T. P., & Rimpelä, M. K. (2002). Factors associated with schoolchildren's general subjective well-being. *Health Education Research*, 17, 155-165.

Korthagen, F. A. J., Attema-Noordewier, S., & Zwart, R. C. (2014). Teacher-student contact: Exploring a basic but complicated concept. *Teaching and Teacher Education*, 40, 22- 32.

Levpuscek, M. P., & Zupancic, M. (2009). Math achievement in early adolescence: The role of parental involvement, teachers' behavior, and students' motivational beliefs about math. *Journal of Early Adolescence*, 29, 541–570.

Malecki, C. K., & Demaray, M. K. (2003). What type of support do they need? Investigating student adjustment as related to emotional, informational, appraisal, and instrumental support. *School Psychology Quarterly*, 18, 231–252.

Malecki, C. K., & Elliot, S. N. (2002). Children's social behaviors as predictors of academic achievement: A longitudinal analysis. *School Psychology Quarterly*, 17, 1-23.

Moos, R. H. (1987). Person-environment congruence in work, school, and health care settings. *Journal of Vocational Behavior*, 31, 231–247.

O'Brennan, L. M. & Furlong, M. J. (2010). Relations Between Students' Perceptions of School Connectedness and Peer Victimization, *Journal of School Violence*, 9, 375-391.

Olweus, D. (1993). Bullies on the playground. In C. Hart(ed.), *Children on playgrounds* (p 85-128). Albany, NY: State University of New York Press.

Olweus, D. (1994). Bullying at school. Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In: L.R. Huesmann (Ed.), *Aggressive Behavior: Current Perspectives* (p 97-130). New York: Plenum.

Patrick, H., Ryan, A. M., & Kaplan, A. (2007). Early adolescents' perceptions of the classroom social environment, motivational beliefs, and engagement. *Journal of Educational Psychology*, 99, 83-98.

Raver, C. (2003). Young children's emotional development and school readiness. *Social policy report*, 16, 3-19.

Rice, M., Kang, D., Weaver, M., & Howell, C. (2008). Relationship of anger, stress, and coping with school connectedness in fourth-grade. *Journal of School Health*, 78, 149–156.

Rostosky, S. S., Owens, G. P., Zimmerman, R. S., & Riggle, E. D. (2003). Associations among sexual attraction status, school belonging, and alcohol and marijuana use in rural high school students. *Journal of Adolescence*, 26, 741–751.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.

Scholte, R. H. J., Nelen, W. B. L., De Wit, W., & Kroes, G. (2016). *Sociale Veiligheid in en rond scholen*. Nijmegen: Praktikon B.V.

Skinner, E., Furrer, C., Marchand, G., & Kindermann, T. (2008). Engagement and disaffection in the classroom: Part of a larger motivational dynamic? *Journal of Educational Psychology*, 100, 765-781.

Sutton, J., Smith, P. K., & Swettenham, J. (1999). Bullying and 'Theory of Mind': A Critique of the 'Social Skills Deficit' View of Anti-Social Behaviour. *Social Development*, 8, 117-127.

Swearer, S. M., Wang, C., Maag, J. W., Siebecker, A. B. & Frerichs, L. J. (2012). Understanding the bullying dynamic among students in special and general education. *Journal of School Psychology* 50, 503-520.

Taki, M., Slee, P., Sim, H., Hymel, S., Pepler, D., & Swearer, S.M. (2006). An international study of bullying in five Pacific Rim countries. Paper presented at the biennial meeting of the International Society for the Study of Behavioral Development, Melbourne, Australia.

Tweede Kamer der Staten Generaal (2015). Wijziging van enige onderwijswetten in verband met het invoeren van de verplichting voor scholen zorg te dragen voor de sociale veiligheid op school, 34 130, nr. 3, 's Gravenhage: Tweede kamer der Staten-Generaal.

Van Widenfelt, B. M., Goedhart, A. W., Treffers, P. D. A., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child and Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289.

Veldhuijzen, N.H., Godebeld, P. & Sanders, P.F. (1993). Klassieke testtheorie en generaliseerbaarheidstheorie. In T.J.H.M. Eggen & P.F. Sanders (Red.), *Psychometrie in de praktijk*. Arnhem: Cito.

Vieno, A., Perkins, D. D., Smith, T. M., & Santinello, M. (2005). Democratic School Climate and Sense of Community in School: A Multilevel Analysis. *American Journal of Community Psychology*, 36, 327-341.

Walshall, J. C., Konold, T. R., & Pianta, R. C. (2005). Factor structure of the social skills rating system across child gender and ethnicity. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 23, 201-215.

Wentzel, K. R. (1991). Relations between social competence and academic achievement in early adolescence. *Child development*, 62, 1066-1078.

World Health Organization (1994). Measurement of quality of life in children. Report of a WHO/IACAPAP working party London 3-4 June 1993. Division of Mental Health World Organization: Geneva.

Zins, J. E., Bloodworth, M. R., Weissberg, R. P., & Walberg, H. J. (2007). The scientific base linking social and emotional learning to school success. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 17, 191-210.

Bijlage A: De SCOL en de Monitor Sociale Veiligheid

SOCIALE COMPETENTIE

Items 1 t/m 27 leerkracht

8 gedragscategorieën

- aardig doen
- een keuze maken
- samenspelen en werken
- ervaringen delen
- jezelf presenteren
- opkomen voor jezelf
- een taak uitvoeren
- omgaan met ruzie

Wetenschappelijke onderbouwing van alleen de leerkrachtSCOL.

Indienen bij ExpertgroepPO.

- kwaliteitseisen, o.a. validiteit, betrouwbaarheid.
- inhoudelijke verantwoording
- normering

Het gaat hier om de **leerkrachtSCOL**

Een aanvulling hierop is de **leerlingSCOL**

De **leerlingSCOL** is onderdeel van het pakket SCOL, en heeft geen zelfstandige functie.

Doel: zicht krijgen op het beeld van de leerling over zijn eigen sociaal functioneren.

Gebruik: als input voor een gesprek over gedrag met de leerling(en).

SOCIALE VEILIGHEID

Samengesteld uit een aantal items van de **leerlingSCOL**

+ aanvullende items

3 onderwerpen (schalen)

- veiligheidsbeleving
3 aanvullende items
- welbevinden
4 aanvullende items
- aantasting veiligheid
17 nieuwe items

Wetenschappelijke onderbouwing van de drie schalen.

- Voldoen aan de kwaliteitseisen.
- Document met korte onderbouwing aan Oinsp.
- Aanleveren van norm (of jaarlijkse benchmark) en SD.

De resultaten van deze '**Monitor Sociale Veiligheid**' worden apart weergegeven in het softwareprogramma van Rovict.

Doorleveren van de resultaten van scholen aan Oinsp (mits daarvoor toestemming van scholen).

The background of the page features a close-up, slightly blurred image of a gold-colored ballpoint pen resting on a white calculator. The calculator's keypad, with its square buttons, is visible. In the background, a document with some text and a grid-like structure is also visible but out of focus.

CED-Groep

Postbus 8639, 3009 AP Rotterdam
Bezoekadres Rotterdam: Dwergras 30

T: + 31 10 4071 599
E: info@cedgroep.nl